

УДК 338.

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Ю.М. Гавриленко, А.А. Коваль

Київський національний університет технологій та дизайну

У статті розглядаються особливості управління витратами в процесі виробничо-господарської діяльності, класифікація витрат вітчизняного підприємства, а також запропоновано методи удосконалення організаційного процесу планування та контролю за витратами на засадах управлінського обліку.

Ключові слова: управління витратами, аналіз витрат, класифікація витрат підприємства, удосконалення процесу планування та контролю за витратами, калькуляція, бюджетування

В умовах сучасних ринкових відносин в Україні здійснюється безперервний пошук і використання найбільш раціональних і ефективних форм і методів управління виробництвом та його витратами. Створення і освоєння на практиці нових нетрадиційних систем одержання інформації про витрати та результати виробничої діяльності, застосування нових підходів і методів планування, обліку та контролю витрат забезпечують можливість вирішення багатьох завдань ефективного управління сучасним підприємством.

Характер виробництва має певний вплив на процес управління витратами. Беручи до уваги поступове відновлення виробничої галузі на українському ринку, обґрунтування і реалізація напрямів щодо вдосконалення внутрішньовиробничого механізму управління витратами, а також раціоналізація його структури на будівельних підприємствах є досить актуальними [1].

Одним із важливих завдань у даний час для підприємств будівельної галузі є розробка науково-методичного забезпечення і практичних рекомендацій щодо вдосконалення системи управління витратами для досягнення поставлених цілей на всіх етапах виробничого процесу. Тому дослідження і систематизація науково-практичних аспектів управління витратами є важливим питанням сучасної теорії та практики, що й підтверджує актуальність теми.

Постановка завдання

Метою статті є розроблення практичних напрямків та рекомендацій з удосконалення організаційного процесу планування та контролю за витратами на засадах управлінського обліку на підприємстві будівельної галузі.

Тематика управління витратами на підприємствах вже досить довго знаходиться в зоні уваги науковців, проте до сьогодні не втратила своєї актуальності. Однак, незважаючи на велику кількість наукових розробок з означеної проблематики, питання формування ефективного механізму управління витратами на підприємствах залишаються досі не вирішеними. Проблема управління витратами є актуальною практично для всіх підприємств, незалежно від форми власності, розміру та фінансового стану. Але вона особливо актуальна для великих та середніх підприємств, де витрати достатньо високі, а система управління ними більш складна і ризикована [2]. Саме тому сучасних умовах для забезпечення стійкої позиції підприємництва на ринку необхідне удосконалення системи управління їх витратами, що включає як процес прийняття оптимальних рішень щодо використання ресурсного потенціалу суб'єкта господарювання та пошук шляхів їх реалізації, так і визначення резервів зниження витрат. Це надасть можливість підприємствам успішно функціонувати у ринковому конкурентному середовищі.

Об'єкт та методи дослідження

Об'єктом дослідження статті є процес управління витратами на підприємстві. Методологічну і теоретичну основу дослідження при написанні статті склали роботи провідних вітчизняних і зарубіжних учених, фахівців у галузі управління виробництвом, організації планування, обліку і контролю за витратами. Дослідженню проблеми ефективної організації процесу управління витратами присвячені роботи Котлярова С., Бутинця Ф., Мосаковського В., Скрипника О., Кондратової І., Іващенко В., Шандової Н., Пустовіт Г., Дорфмана В., Іванова Ю. та інших науковців.

У процесі дослідження використано загальнонаукові методи системного підходу, аналізу і синтезу з метою визначення структури, системи і механізму формування процесів управління витратами. На основі прогнозних методів (метод простої середньої, метод крокової регресії, експертний метод) і узагальнення показників доведена економічна доцільність впровадження механізму організації управління витратами та автоматизованих системи управління витратами на підприємстві.

Результати досліджень та їх обговорення

Сьогоднішнє підприємницьке середовище характеризується складністю, динамізмом, багатогранністю та зростаючим рівнем конкуренції і глобалізації.

Забезпечення ефективності підприємницької діяльності за таких умов потребує постійного вдосконалення методів і техніки управління бізнесом [4].

Для сучасних підприємств одним з найскладніших питань є питання управління витратами. Саме від динаміки й рівня витрат залежать фінансові результати діяльності підприємств. Управління витратами виконує роль інструменту досягнення високого економічного результату на підприємстві і не зводиться тільки до зниження їх абсолютної величини. Воно включає всі елементи управління з урахуванням особливостей витрат, а також їх порівняння з досягнутими результатами (виробничими, технічними, економічними і соціальними), що дає можливість оцінити ефективність роботи підприємства [4].

У процесі господарювання на підприємстві виникають витрати, пов'язані з використанням виробничих запасів (сировини, матеріалів, робіт та послуг), оплатою праці працівників, здійсненими соціальними заходами, компенсацією зносу необоротних матеріальних і нематеріальних активів. Витрати підприємства на рівні виробничих структурних підрозділів втілюються у формі виробничої собівартості продукції [2].

Важливою умовою успішної діяльності підприємств є досягнення оптимального рівня витрат на виробництво, завдяки чому зросте конкурентоспроможність продукції та стане реальним досягнення довгострокового економічного зростання підприємств [1]. Вміння планомірно і раціонально управляти витратами в періоди погіршення кон'юнктури ринку підвищує шанси на виживання. Також за сприятливих економічних умов важливою стає задача оптимального розподілу ресурсів між поточною та інвестиційною діяльністю підприємства.

Метою управління витратами є досягнення намічених результатів діяльності підприємства найбільш економічно ефективним способом [2].

Управління витратами передбачає виконання всіх дій, які реалізуються під час управління будь-яким об'єктом, тобто розроблення і реалізацію рішень, а також контроль за їх виконанням. Такі дії реалізуються через елементи управлінського циклу: прогнозування, планування, організацію, мотивацію, облік та аналіз [4]. Загальну схему управління витратами наведено на рис. 1. [4].

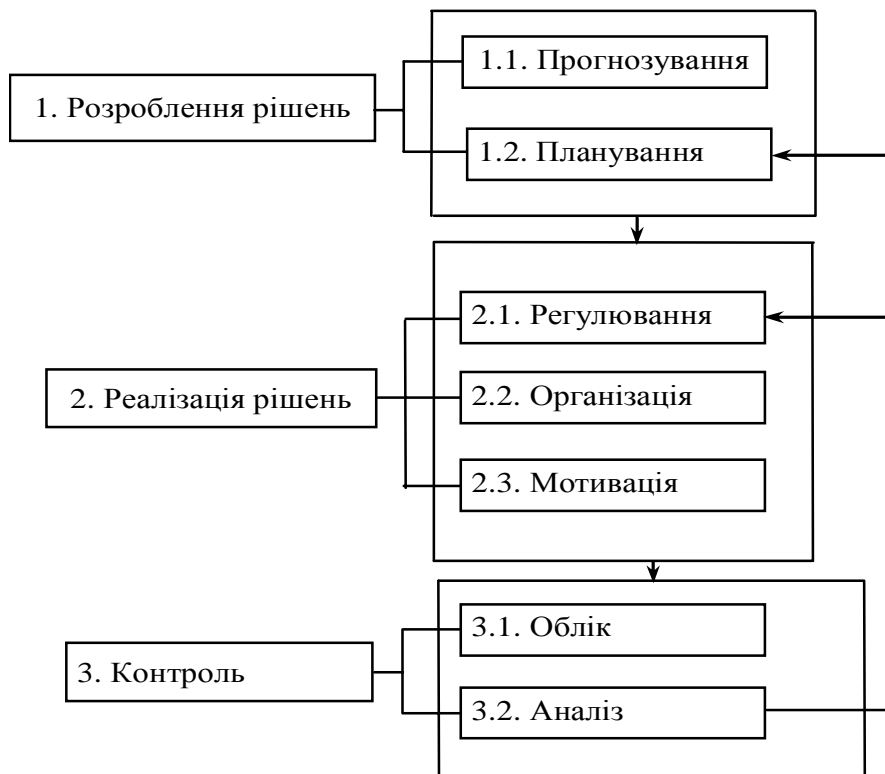

Рис. 1. Загальна схема управління витратами на підприємстві

Необхідність в різних класифікаціях витрат, використання різних методів їх збирання і розподілу зростає з ускладненням господарської діяльності підприємства. Вона є передумовою успішної організації планування, обліку, контролю, аналізу та ефективного управління витратами [1].

Узагальнена схема класифікації витрат наведена на рис. 2. [3]:

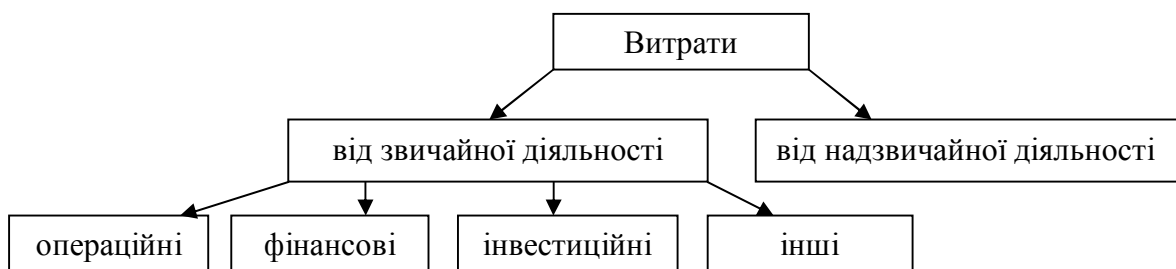

Рис. 2. Загальна класифікація витрат

Керівництво підприємства увесь час знаходиться перед необхідністю вибору оптимальних рішень, яке стосуються ціни реалізацій продукції, її номенклатури, асортименту та обсяг випуску, що має прямий вплив на конкурентоспроможність продукції та загалом на підприємство на ринку. Недостатньо, щоб окремі рішення були ефективними, необхідно прагнути, щоб уся діяльність підприємства у комплексі стала

рентабельною і забезпечувала грошові надходження у обсязі, що задовольняв би зацікавлених осіб.

Планування – це один із елементів управління підприємством, що включає у себе вибір цілі підприємства та засобів її досягнення [6]. Виділяють наступні види планування (рис. 3.) [6]:

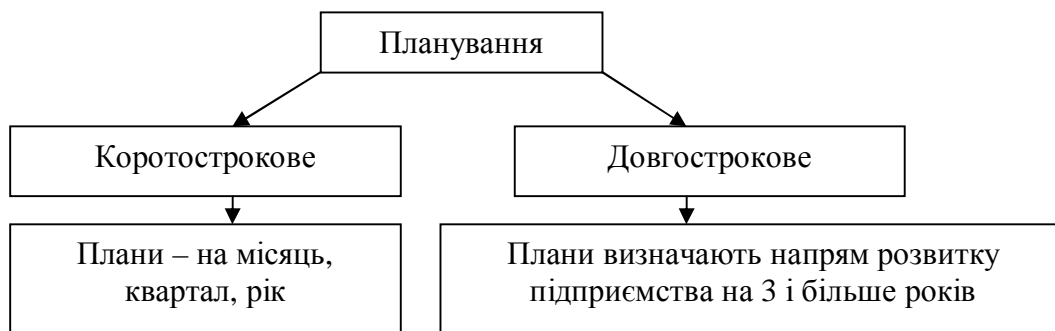

Рис. 3. Види планування

Задачею планування витрат є визначення економічних результатів діяльності підприємства, що очікується у майбутньому періоді [6].

Планування витрат відбувається для визначення загальної кількості ресурсів, що споживається у процесі виробництва (матеріальних, трудових, грошових) і розрахунку можливого прибутку. Воно слугує базою для контролю за раціональним використанням ресурсів [6].

При плануванні вирішуються наступні задачі [6]:

- розрахунок вартості ресурсів, що є необхідними для виробництва продукції;
- визначення загального об'єму витрат на виробництво;
- визначення собівартості виробництва кожного виду продукції.

Контроль витрат займає важливе місце серед функцій управління, тому що відповідно з його результатами може виникнути необхідність у коригуванні планів, в уточненні організаційних заходів, розробці та прийнятті відповідних управлінських рішень [7].

Контроль витрат формує механізм оберненого зв'язку, його складовими є підсистеми обліку та аналізу. Функція обліку витрат полягає у спостереженні, ідентифікації, вимірюванні та реєстрації фактів витрачання ресурсів у процесі господарської діяльності підприємства. За даними обліку проводиться аналіз виконання планових завдань. Проміжний аналіз спрямований на поточне регулювання процесу виконання плану витрат. Досягнуті результати порівнюються з планом, фіксуються відхилення, на

які слід звернути увагу, робляться певні висновки з прийняттям за ними відповідних заходів. Підсумковий аналіз пов'язаний з оцінюванням реалізації планових завдань у цілому. За результатами такого аналізу розробляються глобальні заходи з удосконалення системи управління витратами [7].

Контроль можна класифікувати за характером контрольованих операцій або діяльності підприємства, що підлягають контролю [7].

Організаційно-технічний контроль спрямований на перевірку [7]:

- якості сировини й матеріалів, готових виробів і товарів;
- дотримання встановлених рецептур і норм витрат матеріалів;
- ефективності використання устаткування й справності контрольно-вимірювальних приладів;
- дотримання правил роботи й т.д.

Контроль здійснюється інженерами, технологами, комірниками й іншими фахівцями в області відповідної галузі діяльності [8].

Система обліку і аналізу витрат за центами відповідальності не буде діяти, якщо буде несправедливо покладено відповідальність за витрати на тих осіб, які не мають повноважень контролю за їхнім рівнем [9]. Планування і облік собівартості на підприємствах ведуть за елементами витрат і калькуляційними статтями витрат.

Для ефективного управління витратами на підприємстві, визначення собівартості продукції, ми пропонуємо нормативну калькуляцію. Її суть полягає в складанні калькуляції на основі існуючих норм використання засобів виробництва та робочого часу. Цей вид калькуляції є попереднім, його розробляють до початку виробництва продукції та використовують при складанні кошторису [8].

Дослідивши та проаналізувавши витрати на підприємстві ми пропонуємо до застосування метод бюджетування для удосконалення організаційного процесу підприємства. Переваги бюджетування отримують загальне визнання, все більша кількість підприємств використовує бюджетне планування та контроль. Але сучасне середовище занадто динамічне, в умовах зростаючої конкуренції бюджети швидко зістарюються, іноді ще й до бюджетного періоду.

Висновки

Ефективний процес управління витратами забезпечує не тільки зниження рівня витрат, але й розповсюджується на всі елементи управління. У системі управління

витратами відбувається цілеспрямоване формування витрат щодо їхніх видів, місць та носіїв за постійного контролю рівня витрат і стимулювання їхнього зниження.

Важливою складовою системи управління витратами є їх облік, який відображає оцінку майбутнього стану витрат і фінансових результатів, надає можливість керівництву вносити корективи. Здійснення ефективного обліку витрат дає можливість точного відображення того, де були здійснені витрати і створює передумови для їх скорочення, а також допомагає керівництву виявляти ті підрозділи, які відповідальні за здійснені витрати.

Удосконалення системи управління витратами націлене на постійний пошук і виявлення резервів економії ресурсів, нормування їх витрат, планування, облік та аналіз витрат за їх видами, стимулювання ресурсозбереження і зниження витрат з метою підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства. Процес управління витратами передбачає створення на підприємстві чіткої схеми класифікації витрат, яка є передумовою успішної організації планування, обліку, контролю та аналізу витрат.

Необхідність постійного прийняття рішень, що стосуються ціни реалізацій продукції, її номенклатури, асортименту та об'єму випуску і т.д., керівниками підприємств створює необхідність планування та контролю за витратами. Планування витрат може попередити виробництво неприбуткової продукції. Важливим аспектом проведення ефективного планування витратами є формування на підприємстві системи норм витрачання всіх ресурсів: основних, допоміжних, матеріалів, енергії, праці тощо. У процесі управління витратами важливе місце посідає контроль витрат, який формує механізм оберненого зв'язку, ефективність якого може бути досягнена тільки шляхом порівняння фактичних витрат з відповідними плановими (нормативними) показниками – бюджетами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Грещак М.Г. Управління витратами: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. / М.Г. Грещак, О. С. Коцюба. – К.: КНЕУ, 2002. – 131 с.
2. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства: Навч. посіб. / Г.В. Савицька – К.: Знання, 2004. – 654 с.

3. Долженікова В.Р. Витрати виробництва: формування та аналіз: учбовий посібник. / В.Р. Долженікова – Новосибірськ: Новосиб.-Держ. Акад. економіки та управління, 1998, - 311 с.
4. Контролінг: Навч. посіб. / Швиданеко Г. О., Лаврененко В. В., Дерев'янка О. Г., Приходько Л. М. – Вид. 2-ге, без змін. – К.: КНЕУ, 2009. – 264 с.
5. Савчук В.П. Практическая энциклопедия: Финансовый менеджмент. / В.П. Савчук – К.: Издательский дом «Максимум», 2005. – 884 с.
6. Ніконенко С.С. Основи планування, обліку і калькулювання витрат на промислових підприємствах. / С.С. Ніконенко – М.: Наука, 1998. – 215 с.
7. Круш П.В. Економіка підприємства: Навчальний посібник / За заг. ред. Круша П. В., Подвігіної В. І., Середюк Б. М.. – К.: Ельга-Н, КНТ, 2007. – 780 с.
8. Гетьман О.О. Економіка підприємства: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. / О.О. Гетьман, В.М. Шаповал – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 488 с.
9. Ананькина Е.А. Контроллинг как инструмен управления предприятием / Ананькина Е.А., Данилочкин С.В., Данилочкина Н.Г. и др.; под. ред. Данилочкиной Н. Г. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2004. – 279 с.

Ю.М. Гавриленко, А.А. Коваль

Особенности управления затратами предприятия

В статье рассматриваются особенности управления затратами в процессе производственно-хозяйственной деятельности, классификация затрат отечественного предприятия, а также предложены методы совершенствования организационного процесса планирования и контроля за расходами на принципах управленческого учета.

Ключевые слова: *управления затратами, классификация затрат предприятия, усовершенствование процесса планирования и контроля за расходами, калькуляция, бюджетирование*

J.M. Gavrylenko, A.A. Koval

Features of enterprise cost management

The article deals with the features of enterprise cost management in the process of production and economic activity, the classification of costs of domestic enterprises, and suggests methods to improve organizational planning and cost control on the principles of the management accounting.

Keyword: *the cost management, the classification of costs of domestic enterprises, the improvement of process planning and control of costs, costing, budgeting*